

Aparteid cinayətinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında

Beynəlxalq Konvensiya

Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər,

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin müddəalarına müvafiq olaraq bütün üzv dövlətlərin, irqinə, cinsinə, dilinə və ya dininə görə fərq qoyulmadan bütün insanların hüquqlarına və əsas azadlıqlarına hamılıqla hörmət edilməsinə və onlara riayət olunmasına nail olmaq üçün Təşkilatla əməkdaşlıq şəraitində birgə və müstəqil fəaliyyət göstərməyi öhdələrinə götürdüklərini xatırladaraq,

bütün insanların ləyaqətə və hüquqca bərabər doğulduğunu və bütün insanların heç bir fərq, o cümlədən irqinə, dərisinin rənginə, yaxud milli mənsubiyyətinə görə fərq qoyulmadan öz mətnində elan etdiyi bütün hüquq və azadlıqlara malik olmasının vacibliyini bildirən İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməni nəzərə alaraq,

Baş Məclisin Müstəmləkə ölkələrinə və xalqlarına istiqlalçılıq verilməsi haqqında Bəyannamədə azadlıq hərəkatının qarşısını almaq, yaxud onu geri döndərməyin mümkün olmadığını və insan ləyaqəti, tərəqqi və ədalət naminə müstəmləkəçiliyə və onunla bağlı hər cür seqreqasiya və ayrı-seçkilik praktikasına son qoyulmasının zəruriliyini bəyan etməsini nəzərə alaraq,

İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Beynəlxalq Konvensiyaya müvafiq olaraq dövlətlərin seqreqasiya və aparteidi xüsusilə pislədiklərini və onların yurisdiksiyasındakı ərazilərdə hər cür belə praktikanın qarşısını almağı, qadağan etməyi və kökünü kəsməyi öhdələrinə götürdüklərini qeyd edərək,

Soyqırımı cinayətinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında Konvensiyada aparteid kimi qiymətləndirilə bilən bir sıra hərəkatların da beynəlxalq hüquqa görə cinayət olduğunu qeyd edərək,

Hərbi cinayətlərə və bəşəriyyətə qarşı cinayətlərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin tətbiq edilməməsi haqqında Konvensiyada «aparteid siyasətinin nəticəsi olan insanlıqdan kənar əməllərin» bəşəriyyətə qarşı cinayət kimi qiymətləndirildiyini qeyd edərək,

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş Məclisinin aparteid siyasətini və praktikasını bəşəriyyətə qarşı cinayət kimi pisləyən bir sıra qətnamə qəbul etdiyini qeyd edərək,

Təhlükəsizlik Şurasının aparteidin və onun güclənməkdə və genişlənməkdə davam etməsinin beynəlxalq sülh və təhlükəsizlik üçün ciddi maneə və təhdid olduğunu nəzərə çarpdırdığını qeyd edərək,

Aparteid cinayətinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında Beynəlxalq Konvensiyanın aparteid cinayətinin qarşısını almaq və ona görə cəzalandırmaq məqsədilə beynəlxalq və milli səviyyələrdə yeni, daha təsirli tədbirlərin görülməsinə imkan verəcəyinə əmin olaraq,

aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

Maddə 1

1. Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər bəyan edirlər ki, aparteid bəşəriyyətə qarşı cinayətdir və bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində müəyyən edilən aparteid siyasəti və praktikasının və ona oxşar irqi seqreqasiya və ayrı-seçkilik siyasəti və praktikasının nəticəsi olan insanlıqdankənar hərəkətlər beynəlxalq hüquq prinsiplərini, o cümlədən Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərini pozan və beynəlxalq sülh və təhlükəsizlik üçün ciddi təhdid doğuran cinayətlərdir.

2. Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər aparteid cinayəti törədən təşkilatları, təsisatları və ayrı-ayrı şəxsləri cinayətkar elan edirlər.

Maddə 2

Bu Konvensiyanın məqsədləri üçün «aparteid cinayəti» termini Afrikanın cənub hissəsində tətbiq edildiyi şəkildə aparılan ona oxşar irqi seqreqasiya və ayrı-seçkilik siyasətini və praktikasını ehtiva edir və bir irqə mənsub insan qrupunun hər hansı digər irqə mənsub insan qrupu üzərində ağalığını və onu müntəzəm istismar etməsini bərqərar və müdafiə etmək məqsədilə törədilən aşağıdakı insanlıqdankənar cinayətləri bildirir:

a) irqi qrup, yaxud qrupların üzvünü və ya üzvlərini yaşamaq və şəxsiyyət azadlığı hüququndan məhrum etmək:

i) irqi qrup, yaxud qrupların üzvlərini öldürməklə;

ii) irqi qrup yaxud qrupların üzvlərinə ağır bədən xəsarəti, yaxud əqli pozğunluq yetirmək və onlara qarşı işgəncə, yaxud qəddar, insanlıqdankənar və insanın ləyaqətini alçaldan davranış və cəza tətbiq etmək nəticəsində onların azadlığına və ləyaqətinə qəsd etməklə;

iii) irqi qrup, yaxud qrupların üzvlərini özbaşına həbs etmək və qanunsuz olaraq həbsxanalarda saxlamaqla;

b) irqi qrup, yaxud qruplar üçün qəsdən onun və ya onların bütünlüklə və ya bir hissəsinin fiziki məhvinə hesablanmış həyat şəraiti yaratmaq;

c) irqi qrup, yaxud qrupların ölkənin siyasi, sosial, iqtisadi və mədəni həyatında iştirakına yol verilməməsini nəzərdə tutan hər cür qanunvericilik xarakterli və digər tədbirlər görmək və belə qrup, yaxud qrupların tam inkişafına qəsdən mane olan şərait yaratmaq, məsələn, irqi qrup, yaxud qrupların üzvlərini əmək hüququ, rəsmən tanınmış həmkarlar ittifaqları yaratmaq hüququ, təhsil hüququ, öz ölkəsini tərk etmək və oraya qayıtmaq hüququ, vətəndaşlıq hüququ, sərbəst yerdəyişmə və yaşayış yeri seçmək hüququ, əqidə və onu sərbəst şəkildə ifadə etmək hüququ və dinc yığıncaqlar keçirmək və assosiasiyalar yaratmaq hüququ daxil olmaqla, əsas insan hüquq və azadlıqlarından məhrum etmək;

d) irqi qrup, yaxud qrupların üzvləri üçün təcrid olunmuş rezervasiya və gettolər yaratmaqla əhalini irqi əlamətinə görə ayırmağa yönəldilmiş hər cür, o cümlədən qanunvericilik xarakterli tədbirlər, müxtəlif irqi qrupların üzvləri arasında qarışıq nikahlar bağlanmasının qadağan olunması, irqi qrupa, qruplara, yaxud onların ailə üzvlərinə məxsus torpaq mülkiyyətinin ekspropriasiyası;

e) irqi qrup, yaxud qrupların üzvlərinin əməyinin istismar edilməsi, məsələn, onların məcburi əməyindən istifadə;

f) təşkilat və şəxslərin aparteidə qarşı çıxdıqlarına görə əsas hüquq və azadlıqlardan məhrum edilməklə təqib olunması.

Maddə 3

Belə hərəkətlərin törədildiyi dövlətin ərazisində, eləcə də hər hansı digər dövlətdə yaşayaraq:

a) bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində göstərilən hərəkətləri törədən, törədilməsində iştirak edən, onlara bilavasitə təhrikçilik edən, yaxud onları törətmək məqsədilə gizli sövdələşən;

b) aparteid cinayətinin törədilməsində bilavasitə iştirak edən, onu təşviq edən, yaxud onun törədilməsində əməkdaşlıq edən şəxslər, təşkilat və təsisat üzvləri, səbəbindən asılı olmayaraq, beynəlxalq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməlidirlər.

Maddə 4

Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər öhdələrinə götürürlər:

a) aparteid cinayətinin kökünü kəsmək, eləcə də aparteid cinayətinin və ona oxşar seqreqasiya siyasətinin, yaxud onun təzahürlərinin hər cür təşviq edilməsinin qarşısını almaq və bu cinayətdə günahkar olanları cəzalandırmaq üçün hər cür qanunvericilik aktları və digər aktlar qəbul etməyi;

b) bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində müəyyən edilmiş hərəkətlərini törədilməsinə görə məsuliyyət daşıyan, yaxud onların törədilməsində təqsirləndirilən şəxsləri, onların bu hərəkətlərin törədildiyi dövlətin ərazisində olub-olmamasından, həmin dövlətin, yaxud hər hansı digər dövlətin vətəndaşı olmasından, yaxud vətəndaşlığı olmayan şəxslər olmasından asılı olmayaraq öz yurisdiksiyalarına uyğun olaraq təqib etmək, məhkəməyə cəlb etmək və cəzalandırmaq üçün qanunvericilik, məhkəmə və inzibati tədbirlər görməyi.

Maddə 5

Bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində sadalanan hərəkətlərin törədilməsində ittiham olunan şəxslər onların şəxsiyyəti üzərində yurisdiksiya əldə edə bilən hər hansı iştirakçı dövlətin səlahiyyətli məhkəməsində, yaxud iştirakçı dövlətlərin razılığı ilə, onların yurisdiksiyasına münasibətdə sərəncam verə bilən beynəlxalq cinayət tribunalında mühakimə edilə bilirlər.

Maddə 6

Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinə müvafiq olaraq Təhlükəsizlik Şurasının aparteid cinayətinin qarşısını almağa kökünü kəsməyə və ona görə cəzalandırmağa yönəldilmiş qərarlarını qəbul etməyi və onları yerinə yetirməyi və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının digər səlahiyyətli orqanlarının bu Konvensiyanın məqsədlərinə nail olmaq üçün qəbul etdikləri qərarların həyata keçirilməsinə yardım göstərməyi öhdələrinə götürürlər.

Maddə 7

1. Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər 9-cu maddəyə müvafiq olaraq təsis edilmiş qrupa özlərinin bu Konvensiyanın müddəalarını yerinə yetirmək üçün gördükləri qanunvericilik, məhkəmə və inzibati, yaxud digər tədbirlər haqqında vaxtaşırı məruzələr təqdim etməyi öhdələrinə götürürlər.
2. Bu məruzələrin surətləri Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi vasitəsilə Aparteid üzrə Xüsusi Komitəyə göndərilir.

Maddə 8

Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan hər bir dövlət Birləşmiş Millətlər Təşkilatının hər hansı səlahiyyətli orqanına, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Nizamnaməsinin müddəalarına müvafiq olaraq, aparteid cinayətinin qarşısını almaq və kökünü kəsmək üçün, onun fikrincə, zəruri olan bütün tədbirləri görmək tələbi ilə müraciət edə bilər.

Maddə 9

1. İnsan hüquqları Komissiyasının sədri iştirakçı dövlətlərin 7-ci maddəyə müvafiq olaraq təqdim etdikləri məruzələrə baxmaq üçün İnsan hüquqları Komissiyasının, eləcə də bu Konvensiyanın iştirakçı dövlətlərinin nümayəndələri olan üç üzvündən ibarət qrup təyin edir.
2. İnsan hüquqları Komissiyasının üzvləri arasında bu Konvensiyanın iştirakçı dövlətlərinin nümayəndələri olmadıqda, yaxud onlar üç nəfərdən az olduqda, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi bu Konvensiyanın iştirakçısı olan bütün dövlətlərlə məsləhətləşdikdən sonra İnsan hüquqları Komissiyasının üzvü olmayan iştirakçı dövlətin nümayəndəsini, yaxud iştirakçı dövlətlərin nümayəndələrini, Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlərin nümayəndələri İnsan hüquqları Komissiyasının tərkibinə seçilənədək bu maddənin yuxarıda göstərilən birinci bəndinə müvafiq olaraq təsis edilən qrupda işləməyə təyin edir.
3. Qrup 7-ci maddəyə müvafiq olaraq təqdim edilən məruzələrə baxmaq üçün, İnsan hüquqları Komissiyasının sessiyasının başlanmasından əvvəl, yaxud qurtarmasından sonra beş gündən artıq olmayan müddətə yığışa bilər.

Maddə 10

1. Bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər İnsan hüquqları Komissiyasına aşağıdakı səlahiyyətləri verir:
 - a) Birləşmiş Millətlər Təşkilatı orqanları İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında Beynəlxalq Konvensiyanın 15-ci maddəsinə müvafiq olaraq şikayətlərin surətlərini göndərərkən, bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində sadalanan hərəkətlərə dair şikayətlərə diqqət yetirməsini ondan xahiş etmək;
 - b) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının səlahiyyətli orqanlarından alınan məruzələr və bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlərin vaxtaşırı təqdim etdiyi məruzələr əsasında bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində sadalanan cinayətlərə görə məsuliyyət daşdığı güman edilən şəxslərin, təşkilatların, təsisatların və dövlət

nümayəndələrinin, habelə bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlərdə haqqında məhkəmə təhqiqatları aparılanların siyahısını hazırlamaq;

c) Birləşmiş Millətlər Təşkilatının səlahiyyətli orqanlarından qəyyumluq altında olan, özləri tərəfindən idarə edilməyən ərazilərin və Baş Məclisin 1960-cı il 14 dekabr tarixli 1514 (XV) nömrəli qətnaməsinin aid olduğu bütün digər ərazilərin idarə olunması üçün məsuliyyət daşıyan hakimiyyət orqanlarının bu Konvensiyanın 2-ci maddəsinə müvafiq olaraq cinayət məsuliyyəti daşdıqları güman edilən və onların ərazi və inzibati yurisdiksiyası həddlərində olduqları ehtimal edilən şəxslər barəsində gördükləri tədbirlərə dair məlumat istəmək.

2. Baş Məclisin müstəmləkə ölkələrinə və xalqlarına istiqlaliyyət verilməsi haqqında 1514 (XV) nömrəli qətnaməsində əks olunmuş məqsədlərə nail olunana qədər bu Konvensiyanın müddəaları digər beynəlxalq sənədlərin, yaxud Birləşmiş Millətlər Təşkilatının və onun ixtisaslaşdırılmış qurumlarının həmin xalqlara verdiyi şikayət hüququnu qətiyyənlə məhdudlaşdırmır.

Maddə 11

1. Bu Konvensiyanın 2-ci maddəsində sadalanan hərəkətlər təhvil vermə məsələsində siyasi cinayətlər sayılmır.

2. Belə hallarda bu Konvensiyanın iştirakçısı olan dövlətlər öz qanunvericiliyi və qüvvədə olan müqavilələrinə müvafiq olaraq ekstradisiya həyata keçirməyi öhdələrinə götürürlər.

Maddə 12

1. Bu Konvensiyanın təfsiri, tətbiqi, yaxud yerinə yetirilməsi ilə bağlı iştirakçı dövlətlər arasında olan və danışıqlar vasitəsilə həll edilməyən mübahisələr, mübahisə edən tərəflər onun başqa üsulla tənzimlənməsində razılığa gəlmədikdə, mübahisə edən iştirakçı dövlətlərin xahişi ilə baxılmaq üçün Beynəlxalq Məhkəməyə verilir.

Maddə 13

Bu Konvensiya bütün dövlətlərin imzalaması üçün açıqdır. Konvensiya qüvvəyə minənə qədər onu imzalamamış hər bir dövlət ona qoşula bilər.

Maddə 14

1. Bu Konvensiya təsdiq edilməlidir. Təsdiqnamələr saxlanılmaq üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təhvil verilir.

2. Qoşulma bu haqda aktın saxlanılmaq üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təqdim edilməsi ilə həyata keçirilir.

Maddə 15

1. Bu Konvensiya iyirminci təsdiqnamə, yaxud qoşulma aktı saxlanılmaq üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibinə təhvil verildəndən sonra otuzuncu gün qüvvəyə minir.

2. Bu Konvensiyanı iyirminci təsdiqnamə, yaxud qoşulma aktı saxlanılmağa verildikdən sonra təsdiq edən, yaxud ona qoşulan dövlət üçün bu Konvensiya həmin dövlətin öz təsdiqnaməsini, yaxud qoşulma aktını saxlanılmağa verməsindən sonrakı otuzuncu gün qüvvəyə minir.

Maddə 16

Hər bir iştirakçı dövlət bu Konvensiyanı Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş katibinin adına yazılı bildiriş göndərməklə denonsasiya edə bilər. Denonsasiya, Baş katib bu barədə bildiriş alan gündən bir il sonra qüvvəyə minir.

Maddə 17

1. Hər bir iştirakçı dövlət istənilən vaxt Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş katibinin adına yazılı bildiriş göndərməklə bu Konvensiyaya yenidən baxılmasını xahiş edə bilər.

2 Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi, lazım gəldikdə, belə xahişlə əlaqədar tədbirlər görülməsinə dair qərar çıxarır.

Maddə 18

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi bütün dövlətlərə aşağıdakılar haqqında məlumatları çatdırır:

- a) 13 və 14-cü maddələrə müvafiq olaraq imzalama, təsdiqetmə və qoşulma haqqında;
- b) 15-ci maddəyə müvafiq olaraq bu Konvensiyanın qüvvəyə minmə tarixi haqqında;
- c) 16-cı maddəyə müvafiq olaraq, denonsasiyalar haqqında;
- d) 17-ci maddəyə müvafiq olaraq, bildirişlər haqqında.

Maddə 19

1. Çin, fransız, ingilis, ispan və rus dillərindəki mətnləri eyni qüvvəyə malik olan bu Konvensiya Birləşmiş Millətlər Təşkilatının arxivində saxlanılır.

2. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi bu Konvensiyanın təsdiq olunmuş surətlərini bütün dövlətlərə göndərir.

Azərbaycan Respublikası 1996-cı il 31 may tarixli 96-IQ nömrəli Qanunu ilə bu Konvensiyaya qoşulmuşdur («VES Consultancy» LLC).